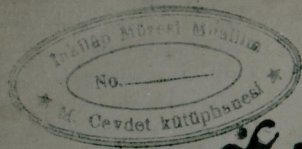

۲۷ حزيران ۱۹۱۸

صافی : ۵۰

ایکڑھی جلد

یکی محبوعہ

کوسترمک ایچون ویرمہدی . ارادہ سنی اجرا ایچہ کر ایچون ویردی . الہاک ارادہ سنی ایسہ اسانلرہ ایلک ایچکدر ، کوتوک ایتک دکل .

ہونی دوشونکر ، فقط اسانلرک قارشیشندہ دکل ، الہاک حوضوئہ دوشونکر . والہاک یعنی وجدا - نکزک دیدیکی پایکیر . حیالک بو یکی پونلہ اگر کیرسزک اورادہ قارشیکرہ چیقاقچہ مانعہ لردن قورقاییک - او مانعہ کندیلک لردن عمو اولورلر . سز فرتہ پیلہ وارمازسکر ؛ بالکر اگر بشری ظفر ایچون حرکت ایتہ یوب روحکر ایچون یعنی اللہ ایچون حرکت ایدرسک ...

اگر بو یازیلہ تصادفا سزی اوزدم وایچندہ سہ بی عفو یورلر . بکا بو خصوصہ بالکر روس ملتنک وسزک ایلککر زہیر اولشد .

ہوندہ موق اولمہی ؟ اونی آرق استغبال سولہ یجک . استغبالک ، ہونون احتیالرہ نظر آونی بن کورمہ یجک .

بن کندم ایچون وظیفہ بیلدیکم شئی یایم . ہونون صمیمتہ سزک حقیق ایلککری ایستین قارودہ سکر .

تاسیما ۱۶ کانون ثانی ۱۹۰۲

مترجمی روشن اشرفی

لدنہ نولسنری

نالہ حقوق تارشدن

اسلامیندن اول ووسوکرا ازدواج

ازدواجہ ولایت

جالحیتہ عالمہ دفعیہ ارککلریک صحابی آلتندہ یولونان قادیقوتیزک کندی باشلریہ بریسلہ آکلاشہوق ازدواجہ قاضیہاری تمامک قول ایدہ چی برشی دکل ایدی . بوتانی اساس اعتباریلہ اسلامیتجہدہ قبول ایدیلہی . بالکر قادیلرک ، قیزلرک ایستکمارک کیشکدن منع (عزل) ایدیلہی . یاخودزورلہ قوجہ ویریلہری جائز کوریلہ یوردی . عزل حقتدہ ایت ایدی [۱].

زورلامق اصولیہ قالدیرلہی : ثبیہ ، باکرہ اولسون قیزک پندرولیسی نکاح خصوصندہ کندینسہ تایشہتی مجبورشدہ ایدی . ثبیہردہ کندیلریک رایلری انضام ایتدیکہ ٹولندیرلہ یورلردی [۲] . فقط ہونون ہونکھ برابر ولیرلر قیزلرک تزویجی خصوصندہ حقاریہ تسلیم ایدی یوردی . ہویوک کوچوک ثیب ویا کر قادیقوتیزک کندی باشلریہ ازدواج تشیشندہ یولرہری ای کوریلہ یوردی .

حضرت پیغمبر : «ولیسز نکاح اولہماز [۳] نکاح آنجاق ولینک اذنیلہ اولہیلیر [۴] ولیسز ، ایک عادل شاہدسز نکاح اولہماز ، ولی وشاہدلی

[۱] (بقرہ ۲۳۲) .

[۲] (تفصیلاتی یوقارودہ یکدی) .

[۳] (ابو داود ۲ ، ج ۲۸۵ ، ترمذی اج ۲۰۹ ، ابن ماجہ اج ۲۹۷ ، ابن جان جمنندہ ، امام احمد سندندہ ، حاکم سند رکندہ وسائرہ) .

[۴] (طبرانی الکبیرہ) .

اولنسنزین ٹولہ نلرک نکاح لری باطل عدایدرز . [۵] ولینسک اذندن باشقہ ٹولہ نلر قادیلک نکاحی باطلدر ، نکاحی باطلدر ، نکاحی باطلدر . زوج تقرب ایدرسہ مہر قادیلک حقدیر . ولیرلی اختلاف ایدرسہ سلطان ہونک ولیمی اولور [۶] . «ولیسز نکاح اولہماز ، ولیمی اولہماز ولیمی سلطاندر» [۷] درلردی . موثوق ماخذلرہدہ مائی ہونلرہ بکزر دہا بر جوق حدیث شیرفلر مرویدر . دیگر حدیث شریفہدہ : «قادین نہ کندینی ، نہدہ دیگرینی تزویج ایدہ من . زرا زانیہ کندی کندینی ٹولندیرن قادیلک باشقہ بریسی دکلدر [۸] کندی کندینی تزویج ایدن قادین زاید» [۹] .

علی ابن ابی طالب ، عبداللہ بن عباس ، ابو ہریرہ وسائر صحابیار دخی نکاحدہ ولینک اذنی لازمدر دیو کردی . فقہای تابعیندن سعید بن المسیب ، حسن بصری ، قاضی شریح ، ابراہیم نفحی ، خلیفہ عمر بن عبدالعزیز ... ہومذہبی اختیار ایتدیلر . تابعین ، تبع تابعیندن بو بایدہکی روایتلرک محبتہ اینانلرک ہوزمریہ داخل ایدیلر . سفیان ثوری ، اوزاعی ، عبداللہ بن المبارک ہونلرک آراشدہ ایدی . اشہک روایتہ کورہ امام مالک ، امام شافعی ، امام احمد ، اسحق [۱۰] حضراتی دخی بو جہتی التزام ایدیلر ؛ بناء علیہ ہونلرہ کورہدہ ولینک اذنی محبت نکاح شریعی ایدی [۱۱] .

امام محمد بن حسن کدہ قناعی ہوسکر کردہ ایدی . امام ابو یوسف اولری مخالف بر رایہدہ یولوندقن صوکر بالآخرہ ہوزمریہ التحاق ایتدی [۱۲] . زہری ، ہشی قادیلک کفواولتی شرطلہ ایستدیکہ ایلہ ازدواجی صحیحدر ، دیورلردی [۱۳] . قنہادن بعضلری ہومذہبی قبول ایتدیلر . ہونلر نکاحدہ ولایتک شرط اولدینی حقتدہکی دایلری صاغللم یولیورلوی . ہوخصوصہ صریح برایت یوقی ایدی . ہر نفدر احکام عالمہ حقتدہکی آیتاردن بعضلری «فاذہ بلغن اجلہن ...» و «ولانسکھوالمشرکین ...» کی خطابک ولیلرہ نوجہ ایتدیکہ دوشونیلہیلیر ایدہدہ ہونلک باشقہ ٹولرہ اونی احتیالہ یوق دکلدر . ہوسبلہ ہونلرک مقصدہ بالاشارہ ، بالافتا اولان دلائلریدہ عملاً تأمین ایدیلہیور . یوقاردہکی سنلردن بعضلریک ٹیوتندہ [۱۴] اختلاف

[۵] (ذہبی ، عن ابن عباس) .

[۶] (ابی داود ، ۲۸۵ ، ابن باحہ اج ۲۹۷ ، ترمذی اج ۲۰۴ ، حاکم سند رکندہ ، احمد سندندہ) [۷] (ابن باحہ اج ۲۹۷) .

[۸] (ابن باحہ اج ۲۹۷) .

[۹] (خطیب تارخندہ) .

[۱۰] (ابن ابراہیم الدیری و ابن الندرک شیشی) .

[۱۱] (صحیح ترمذی اج ۲۰۵) .

[۱۲] (شرح معانی الآثار لامام کلحاوی ج ۳) .

[۱۳] (بدایہ المجتہد ج ۲) .

[۱۴] (ہوزہری وعروہ واسطہ سبلہ عاشدہن سروی اولوب یوقاریدہ «ولینسک اذندن باشقہ ٹولہ نلر قادیلک نکاحی باطلدر ...» حدیثیدر) .

وارد [۱۵] ہونق تسلیم ایدیلوب ولایتک شرط اولدینہ دلالت ایدن سنلرہ مہرہدر . ہومہیک بریان ایلہ ازلدہ ایدیلہ من . عین زماندہ ہونلرک ٹولر معنارہ دلائل وارد . ہوسبیلر ایلہ سنلردن حقیق مراد اچیق برصورتہ آکلاشیلہیور . مثلاً یوقاریدہ کچن «ولیسز نکاح اولہماز [۱۶] حدیثندہ ولینک عصبہ اولدینہ وعصبہلر آراشدہ الا قرب فالاقرب قاعدہ منہ رعایت ایدیلہ چکنہ دائرہ بیج بر وجہلہ دلالت یوقدر . حتی یورادہ اقربادن اولسون اولماسون مجرد قادیلک ٹولیسبلہ ولی اولانلری ارادہ ایتکدہ ممکندر . حالیکہ نکاحدہ ولایتی شرط ایدیلر ہوکا راضی اولہمازلر . عینی زماندہ بو حدیثدہکی ولینک مقصد ، «بضع» [منفعت مخصوصہ] ک ولیسیدر .

دہلیہیلیر . مثلاً صفیرہ کورہ پدری ، کیرمہ کورہ بالادت کندینی کی ہونلر دوعرودن درغوریہ بضعاک ولیرلیر . ہواختلہ بناء حدیثدن نکاح بضعاک ولیمی مثلاً صفیرہ ک پدری ، کیرمہ ک کندینی طرقتدن پایلہیلیر . معانی آکلاشیلیر . ایتہ ہودیللری مضطرب ہونلار نکاحدہ ولینک شرط اولدینہ اینانہمدیار . ذاتاً ہونلرک نقطہ نظر لری تصویر ایدن دیگر دلائلرہدہ وادی . یوقارودہ کدیکی اوزرہ نکاحدہ ثیبک ، باکرہ ... اذن ورشائریک استحصال لڑمی بیلدین سنلری ثابت عبد ایدیورلردی . ام سلمہ ، حضرت پیغمبر طرقتدن ایستیلہ کی زمان بر طاق معنرتر دریمان ایتش یولنردن بریدہ ولیرلرک غیبوی جہتی اولش ایدی . حضرت پیغمبر ولیرلک آراشدہ ہوخصوصہ رضائنی اسیرک ہوجک کیسہ یوقدر «ہووردیلر . ہونی متعاقب ام سلمہ ک پدی باشندہکی اولی عمر والدہ سنی حضرت پیغمبرہ تزویج ایتک اوزرہ امرالسی وکالت طریقہلہ یوق ایتدی [۱۷] .

کوریلوک ہووقعہدہ اذن ورش سنلرندہ اولدینی کی ولیرلہ ہوناق ایکینچہ درجہدہ راجحیت ویرایور . شو حالہ کورہ ولیہ ربجی درجہدہ اہمیت ورن سنلرک صغیرہ صفیرہ حقتدہ ، ایکینچہ درجہدہ اہمیت وروب اصل مضبوطک اذن ورشائی لڑمی بیلدین سنلرک کیرمہلر حقتدہ ورود ایتش اولدیلری جہتی دوشونیلرک بریرسہ مابن کی کورون سنلری تألیف ایدیلر ہو یولونشدن . ہونلر ہوتاکیف نتیجہ سی اولدرق میدانہ کلن مذہبی اصول شریعتہ دہا موافق یولیور ویدیورلرک قبل البلوغ قادیلک بضع و مالی حقتدہکی امر پندرسہ عائددر . بلوغدن صوکر ہوحق پندرن کندینسہ انتقال ایدر . کیرمہ ماندہ امر صاحبی اولدینی کی ، نکاح خصوصندہدہ یولہد [۱۸] . شو حالہ کورہ کیرمہلرک ایتہ حقتدہ ولیرلرک رضائی شرط ایدیلہ من . ایتہ امام ابو حنیفہ ہومذہبی اختیار ایتدی . بناء علیہ ابو حنیفہ کورہ قادین باکر ، ثیب اولسون ولینسک اذندن باشقہ

[۱۵] (ترمذی اج ۲۰۴ ، علوی ج ۲) .

[۱۶] (لائکاح الاولی) .

[۱۷] (علوی ج ۲) .

[۱۸] (لحاری ج ۲) .

دالغىج

«شيله» لك بالادرن

«حتى تاجك بيله آشاغي به آتوب : بوني بكا كئيرن اقول اولسون : » ديهك بى اودركلى مكافئه بيله رغبت كوسترمدم. بواوليان درينلكلك خفايى سكا هيچ بر ذروح نقل ايدهميه جكدر .
 نجه كئير بو كردها بولتيراق بر اوق سرعته دوغرىجه ديه كينديلهده وهر شيشي بوتان مزاردن، خردخاش بر قاچ سرمه وخته پارچه سندن بشقه هيچ برنى قور بولامادى . شيمدى دكرك اوغولنوسى تقرب ايند بر فريطنه كي كيندكه كسكينشور ، شدت كساب ايديوردى .

بورن قابريور ، اوغولدايور ، طاشيور ، آتئله قاريشير كي ويزلدايور ، دومان صاجان كوپوك ستونلر كوكه قدر فيشقييور ، دالغىلر فاصله سز يكديركى اوزرينه ييغليور ، اوزاقدن كلن بر كوك كورولنوسى طرافه سله او قورقونج وقارلاق آغزندن فيرلايورلدى .

بورن قيو دالغىلر لك آراسنده فاركي بياض برشى بلردى . ديركن چيلاق برقول ، مسوكرا يلاق بر اكسه ميدانه چقدى . او ابدى ! اولانجه قوتى اليه دالغىلر يارييور ، چيريبيور ، چاپلايور ، يوقارى قالمش اولان سول آندهده كاسه يى مسرتله ساللايوردى .

دري دن نفس آلدى ، سايى ، طوبرا يى سلاملا دى . هر آغز دن « قورتولش ، ياشاور ! » ندلر ي سويجه يوكسه ليوردى « قهرمان چوجوق جاني مسوكرا داب دن ، بو ي آمان مزار دن قورتارمش ! » كلدى ، خلق ممنون ومسورور اطرافى آليركى ، او ، قراك آياق ليره قايناهق كاسه يى اوزاندى .

قراك ورديكي بر اشارت اوزرينه سويلى قيزى كاسه يى آغز نيه قدر آتئين شراب اليه دوله يردى . دليقاني اينچك دن مسوكرا قراه دولدى :

« بيك ياشاسون قرا ! بر يوزنده كونشك كلكون ضيا يى آتئنده نفس آلاينلر سويشونلر ! زيرا آشاغي سى لك مدش : انسان الهلر تجربه ي جرات اعتملى ، اولرك مرجه » ظلمت ودهشت برده مى آتئنده كيزله دكئيرى شيلرى هيچ بر زمان كورمك آرزوسنه دوشمه مى ايش .

« مجهول بر آل نى ييلدريم سرعته چكيور دى . بورن قايلاك آراسندن آغز نيه بر آقيني اوزرينه فيشقيردى . هر ايكي جريالك قودوران دالغىلر نى باش دوندوريجى برسرعه قيرلداق كي جورييور ، مقاومت امكان براقاييور دى .

« بو صبراده كنديسندن امداد ديله ديكم الله بكا بوك مدش دقيقمده دريندن يوقارى به دوغرو اوزانئش سيورى بر قايا كوستردى . اكماصارلاق اولوم دن قورتولدم . كاسه ده اوراده سيورى مرجانلر اوزنده اصلى قالمش ! يوقسه نامتايى بر درينلكه دوشه كمش . زيرا آتئنده ، نپائسز ، ديميز ، باش دوندوريجى بر آلاجه قارلاق واردى . قولا قزم تاما عا طل قالمش دى . هيچ برنى ايشيتييوردم . فقط كوزلم بو مدش جهنده سيندن ، آؤرد

« جنكلورلر ، سلاشورلر ، اينچيكرده بوكر دابه دالغه صدارت ايدهك كيسه وارمى ؟ ايشنه شو آلتون كاسه يى آشاغي به آتيوردم . آقيني لك قارا آغزى اونى آرتق يويدي بيله . كاسه يى بكا تكار كوسترن اونى محافظه ايشين ، كندى مايلد ! »
 قرا ل بو سوزلرى سويله يرك نامتاي دكزه دوغرى صرب ويالين صارقان كسكين قيانك اوزرئدن كاسه يى اوليان كردها اينجه فيرلاندى ، و « تكار سورويورم ، ديدى ، بو اوچورومه آتياچق بكت كيمدر ؟ »

اطرافه كى جنكلور و سلاشور قافله مى ساكت وصامت دورويور ، جله سى آغز نيه دكزه خشيته باقيور ، فقط هيچ برى كاسه يى قازانق ايسنه ميور دى . نهايت قرا ل اوچنچى دفعه سور دى :

« آتلى كوزه آلدراجق كيسه يوقى ؟ »
 هر طرف آلان درين برسكوت اينچده . لكن بورن سلاشور لك آراسندن حليم فقط جسور بر ياماق ايلرييله كرى اليه ماتوسنى قارشى به آندى . اطرافه بولان قادين اركك بوتون خلق شيمدى بو آرتسلان دليقاني به حيرتله باقيوردى .

قايلاك كنار نيه كلرك بر دغه آشاغي به باقى دى . كرداب يوندنى سوزلى شيمدى خور دانه ن قوصيور ، دالغىلر اوزاقدن كلن بر كوك كورولنوسى طرافه سله كوپوكر صايعرق او قورقونج وقارلاق آغز دن فيشقييور دى .

مولر قاريور ، طاشيور ، اوغولدايور ، آتئله قاريشير كي ويزلدايور ، دومان صاجان كوپوكلى ستونلر كوكه قدر فيشقييور ، دالغىلر فاصله سز يكديركى اوزرينه ييغليور ، فقط بو نهايتسز قيو بوشاقق بلسييور دى . دكز ايكنچى بر دكز دوغرو ويور صايعر دى . نهايت بو آغز نيه قوتك آرقه مى كسلدى . بياض كوپوكرك آراسندن درين ، نهايتسز بر اوچورومك آسهن آغزى آچيلى . مدني خور دانه ق طاشان دالغىلر شيمدى باش دوندوريجى برسرعه بوكر داب قوويسنه يوزارلاوب كيندكلى كوروييور دى .

دليقاني آرتق سولرك تكار قابارمسته ميدان برمه دن مان اللهه صيغيدى و - بورن هر طرف دن بر صيغى مدشت يوكسلدى . آقيني آرتق اونى يونغن ، كردابك ديوبكز نيه آغزى جسور ونداكار دليقانيو استنده اسرارل بر سورنده قايغئدى .

فول سلكله شدى . يالكز دريندن بوغوق بر اوغولنو عكس ايديور ، تيزك بر صدا اليه قولاق دن قولاغ : « جسور دليقاني ، الله بدرجيك اولسون ! » سوزلرى ايشيدييور دى . دكرك اولوميه ، كيندكه دهادريندن ودها بوغوق كايور ، مديد ، مدش بر انتظار اطرافى قابلايور دى .

حتى كهوى اوليان بريله ازدواج ايديسه نكاحى صحيح اولور . شوقدركه اوليانك كفايت مسئله سندن دولاق اعتراضه حلقى وارد . ظاهر روايتده مسئله بويه تصوير ايديشدر . فقط حشاك امام دن روايتك نكاحك صحتده كفايت شرط اعتبار ايديلكده .

هروى اولديغنه كوره رضاسيله والديه طرف دن تزويج ايديلن قيزك وليزى حضرت على مرصاعت ايديركه دعواده بولنديلر ايسده حضرت ادم نكاحك صحيح اولدينى سويله يرك بو دعوا يى رد ايتشدر . بوروايتك صحتته اعتقاد يديلر برنجه زهره نك خلافته اولدق قادينك بالادت كنديسنى تزويج ايتمسيله بوخصوصده ولسيى اولميانلر دن برينه وكالت ويرمى سى جائز كورولميشدر . امام ابو حنيفه نكده اجتهداى بو مسكرده ايشدر .

بوياده امام ابو يوسف قورايده سويله يديركه عكسى يعنى قايديك اولك بالوتى تزويجى تجويز ايتدى ك حاله بالاخره بو قولدن رجوع اليه زوج كفو ي اولق شرطيله بونى جائز كوردى ، ده مسوكرا بويديه لى زوم كورمك سز ن بالوتى تزويجه مساعده ايتكارى مرويد . طحاويك روايتنه كوره امام ابو يوسف بالوتى تزويج ايند قايديك زوجى كفو اولديغنه كوره حاكم وليسته اجازت اليه يعنى نكاحه اذن ويرسره نه اعلا ، ويرمى ايسده نكاحى منفسخ اولماز ، حاكم بوكا مساعده ايند ، ديردري [١٩]

طاهير يلر بوياده شيب اليه بركى آرييورلدى . شيبه بىلاوى نكاحى تجويز ايتكارى حاله بار كرده وليك اذتى شرط ايدييورلدى . [٢٠]

علمان بعضلى قايدين زنكين واشرفان (لعوى معاسيله) اولديغنه كوره بالوتى تزويجى صحيح اولميه جغه قراو آشاغي طبقه ايسه وليسنك رضاسنه باقئسز ن كندى تزويج ايده بيله چكنه قائل ايديلر [٢١] .

بالوتى نكاحى تجويز ايديلر عمر ، على ، ابن عمر حضرتانكده بو جهنى التزام مرييدر ديرلدى . [٢٢] برده بولر ولسز نكاحك جائز اولميه چنى خصوصنده روايت ايديان سنكلر ملكوك جازيلر ، صغيره وجنونه . . خنده ياخود عام اولدى حاله ادبى بيان ضمنده يعنى قايديك كندى باشلاز نيه نكاحه تشبث ايتيوب بونك وليز نيه بيرايده مى مستحب ودها اى اولدينى بيلديركم ايچون ورود ايتديكنه ايشانورلدى . [٢٣]

ايشنه بو سببه بناء دكزه صيفاره كوره پلوعه ايرمش عقلى وحر قايديلر اوزرئدك نكاح ولاقى « ولايت استجاب » اولوب ، يوقسه صغيره وجنونه لره قارشو اولان ولايت كنى « ولايت استبداد » دكلدر .

هلم نابت

[١٩] (سرمى ٥ ج ١٠) .

[٢٠] (بداهةالجنيد ٢ ج ٧) .

[٢١] (سرمى ٥ ج ٢٠) .

[٢٢] (بوقايده بونك عكسى كيمدى) .

[٢٣] (سرمى ٥ ج ١٢) .

[٢٤] (بدائع الصنائع ٢ ج ٢٤٧) .